

Fonkelende Koolschijn in pompeuze 'Madame de Sade'

Theater

'Madame de Sade' van Yukio Mishima bij Toneelgroep Amsterdam. Stadsschouwburg Amsterdam: t/m 4/3, 30/3 t/m 1/4 en 18 t/m 22/4. Tournee t/m 11/4.

Bij de Markies de Sade, die zijn naam gaf aan het woord sadisme, denk je vanzelf aan de perverse fantasieën die deze Franse edelman uit het eind van de 18de eeuw koesterde over seks en geweld. Maar hij is ook de grote voorvechter uit de Verlichting van de vrijheid van het individu. In de jaren zestig van de vorige eeuw kwam hij zo naar voren in een toneelstuk dat zowel in Amerika als Europa een verpletterende indruk maakte: 'Marat/Sade' van Peter Weiss.

De eigenlijke titel is heel wat langer: 'De vervolging van en de moord op Jean-Paul Marat, opgevoerd door de verpleegden van het krankzinnigengesticht van Charenton onder regie van de heer de Sade'. Weiss baseerde dit stuk op het historische feit dat De Sade in 1801 op last van Napoleon werd opgesloten in een krankzinnigengesticht.

Van diezelfde jaren zestig dateert 'Madame de Sade' van de Japanse schrijver Yukio Mishima. In de drie bedrijven speelt de handeling zich af tussen 1773 en 1790, toen de markies vanwege zijn aanstootgevende gedrag in de gevangenis terecht kwam. Hij treedt ook niet op in het stuk: het zijn z'n vrouw, haar moeder en zusje en twee vriendinnen van de moeder, Madame de Montreuil, die in hun gesprekken blijk geven van hun fascinatie, hun afkeer en liefde. Voor een tweede gastregie bij Toneelgroep Amsterdam kwam Krzysztof Warlikowski het stuk hier regisseren. In zijn vaderland Polen had hij juist een enorme rel ontketend door in zijn regie van de opera 'Wozzeck' (Georg Büchner/Alban Berg) een vrouw in gezelschap van twee kinderen naakt te laten optreden.

Ook hier zoekt Warlikowski de provocatie. Met de acteurs bewerkte hij het stuk. De vijf vrouwenrollen worden door mannen gespeeld; de dienstbode Charlotte (Marieke Heebink) is zwart en zingt en rapt de bourgeois-wereld van haar meesters aan flarden. Renée, Madame de Sade (Barry Atsma) bemint de markies ondanks zijn eeuwige ontrouw, waarmee hij zelfs zusje Anne

(Alwin Pulinckx) naar zijn bed heeft getrouwd, tot haar grote tevredenheid trouwens.

De twee vriendinnen zijn tegenpolen. De barones de Simiane (Leon Voorberg) is een religieuze kwezel, die als een overdonderende katholieke non in het slotbeeld Renée, als de markies aan de deur staat, voor het klooster doet kiezen. De gravin de Saint-fond (Eelco Smits) is bedgenoot van de hoge adel. In Marseille wordt zij afgeslacht: naakt en met bloed bedekt verschijnt Smits ten tonele als een van die jongens uit Mishima's homoseksuele fantasieën van erotiek en geweld.

Maar Amsterdam is geen Polen. Wij kijken als pure estheten naar al deze thanatisch-zinnelijke beelden in het fraaie spiegeldecor van Malgorzata Szczesniak en glimlachen tolerant om de katholieke pompeusheid die zo ver van ons bed is. Maar gelukkig niet alleen. Met zijn snijdende commentaren, zijn fonkelend-prachtige spel en zijn verbeterde ironie maakte Hugo Koolschijn als Renée's moeder, Madame de Montreuil, de voorstelling voor mij tot een onvergetelijke theatergebeurtenis.

Hans Oranje

